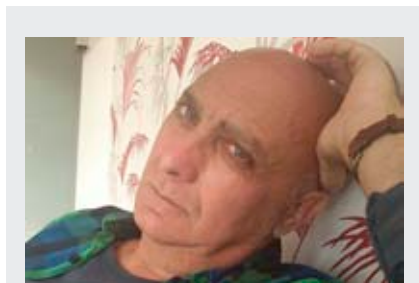

Diverses imatges amb l'aspecte de la cel·la d'aïllament i un wàter conegut com "el Tigre".

Antiquada, freda, inhumana, sanitàriament desastrosa, inhabitable. La presó Model de València, el 1987, és un infern. Malgrat la democràcia i les noves lleis, els presos en parlen com d'una de les pitjors de l'estat.

ISMAEL L. BELDA (Alacant, 1953) "Vaig escriure aquest reportatge per tal de conèixer les condicions presidiàries d'un vesper de presoners emmagatzemats a la presó Model de València. Amb l'agorarat fotògraf Rafa Gil, vam passar unes hores entre assassins, homicides, violadors i narcotraficants. I amb alguns innocents. Ens obrí les portes l'alcaid Mercedes Gallizo, anys a venir directora general d'Institucions Penitenciàries (2004-2011). Van ser unes hores intenses i inoblidables al cau del pecat i la redempció social!"

Intramurs

ISMAEL L. BELDA

La tercera galeria, la de menors, és d'un gris blavós, un gris aquós de titanlux barat. Quan el funcionari obri la gran porta metàl·lica, el rusc sencer es destapa i un núvol immens de joves, de xiquets, comença a escampar-se pel nostre voltant. I tot són caps, caps i rostres encara molt joves, de xavals blancs i xavals gitanos, de cabells llargs o cap completament pelat, gris i dur, com aquesta enorme cambra frigorífica.

"Fongs, fongs és el que hi ha a les dutxes! La que us han ensenyat era la bona. I mira com no us han obert l'altra! Perquè està taponada, perquè és una merda... i és plena de fongs... I només

dos plats de dutxa per a tots, per a 230 tios! I, de les quatre aixetes, només en poden funcionar dues, perquè no hi ha més doll d'aigua. I "el Tigre", "el wàter pudent que tots fem servir". La frase ha eixit com una metralladora. Després de la denúncia, l'intern queda encara gitat, insatisfet. Alena un poc i, quan vol tornar a descriure l'ambient, un altre ha començat a parlar ja: "I als *xabolos* les cisternes estan quasi totes trencades. Si dius res, no te les arreglen".

"Sí, i passem fred a punta pala, i hem d'estar amb les finestres obertes, cobertes amb un plàstic", ens comenta un a qui li falta una dent. "I ens mengem les xinxes, n'hi ha més que llits, i mira, *juna, juna*, les picades en el coll d'aquell, ensenya-li-les, ensenya-li-les... Estan enganxades a les mantes". I aleshores

Ací hi ha menors que han fet ja 14 o 15 entrades. Avui dia, el qui hi entra ho fa ja amb una pila d'atracaments. "Tenir només 12 anys de condemna –ens diuen els de la revista *Intramuros*, del Centre de Detenció d'Homes de València– no és res, és una sort. Perquè hi ha xavals que en tenen 150 i només han complert els 25".

Sanitat, treball, educació. La primera és, també, una galeria pintada amb un gris aquós i acerat. Però l'ambient és distint. Portes i finestres tirant a un roig moixama, i un clima més calmat, d'interns madurs, que formen rogles i grups, i que quasi no ens fan cas. Aviat, però, algú comença a parlar, i els altres el segueixen.

Com un home ros, fort, de bigot neorealista i cabells esguitats de guix, d'Énguera: "Jo duc 18 anys pagant ja en diferents condemnes i ara estic ací una altra volta i me'n demanen quatre. En una altra vaig pagar com a tractorista i ara ho faig com a guixaire". Però molts volen continuar sent anònims, no donar-ne noms, només fets i misèries: "Jo vull denunciar l'assistència sanitària, vull denunciar-la. Les medecines vénen del Servei Farmacèutic de les Forces Armades, no de la Direcció General d'Institucions. Ara només hi ha dos metges per a totes les galeries. De nit no n'hi ha cap de guàrdia, i les visites són sempre superficials. És una pura consulta veterinària. I que no et vinga la idea de posar-te malalt de nit o en cap de setmana, perquè aniràs a una cel·la d'aïllament. Et pots morir fàcilment sense que se n'adone ningú. Per no parlar de les cel·les en 'període sanitari', quan véns del carrer, sense llum i sense lliit. Uns *xabols* que espanten i que posen la gent frenètica només entrar. I no veges si damunt és la primera volta".

Els transvestits tenen la seua cel·la. A part i apartada. Acuradament ordenada, plena de fotografies d'amics i amors. De dones aranya. Quasi no volen parlar: "Abans no ens deixaven treballar als tallers ni fer *vis-à-vis* amb amics nostres. Res de res. I havíem de rentar la roba de la gent, l'única cosa que ens deixaven fer. Durant el dia, ací? Doncs, llegir, cosir, estar en la cel·la, poca cosa més. Pel fet de ser dones, els funcionaris ens insulten: "Estic fart de veure menjar polles". A la presó de Castelló

ens deixaven dutxar-nos abans amb els homes, però en aquesta no. Allí també ens donaven hormones i no perdíem pit. Mira com el tenim ara. I ens donaven francès o anglès".

"A mi m'agradaria", ens diu la Carla, pleneta, valenciana i escèptica, "estudiar francès, perfeccionar-lo. I llegir, però molts dels llibres que voldríem no estan ací. Amors? Bé, el meu xaval ara para pel penal d'El Dueso, a Santoña. Allò va ser una relació màxima, però qual-sevol amor s'ha de veure fora, al carrer, no ací dins". I la Isabelita, moreníssima, andalusa de Linares, amb uns ulls negres on es reflecteixen els quaranta vats de llum morta, denuncia: "Ací no hi ha aigua calenta, i de les dutxes ix gelada, gelada, gelada". I les dues alhora: "Ni amb Franco ni sense Franco açò no ha canviat".

"Ací ens redimim un dia per l'altre. Un de treball i un altre de pena". És una esperança. Quasi tot apareix silenciats, reprimits. "Perquè l'administració n'ha fet una senzilla qüestió moral. Ací hi ha matrimonis declarats i gent que duu nou mesos sense cap relació", diuen els d'*Intramuros*. "Van dir que no a les nines inflables que, higiènicament cuidades, podrien haver estat una solució, i també han dit no a l'adquisició de preservatius. Qui ajuda a l'embrutiment, l'agitació i les malalties?".

Per no parlar del treball. Dels tallers. "500 peles a la setmana per sis hores diàries, nano, per fer joguets. T'exploten i penques a destall", ens havia dit un menor. Els d'*Intramuros* ho especifiquen: "Solen ocupar uns 150 interns, però tots els altres, uns 600, han de passar el dia al pati o tirats, pegant voltes, sense fer res, desesperats. I els que treballen en trauran, com a màxim, unes 1.500 treballant sense parar. I ni seguretat social ni, que coneguem, cap tipus d'assegurança".

I encara cal agrair el gest a les empreses que, desinteressadament, ofereixen la seua producció a gent d'una tal mena. Amb contractes laborals que ben bé podrien ser els que fa temps van ser d'ús comú a la presó d'Alcalá de Henares, i on l'intern havia de firmar, sota el segell del centre i al costat del director i el segell de l'empresa, que el seu deure era "intentar quedar com el millor obrer", i que "no plantejaria

ja no distingim un rostre concret, no sabem a qui escoltar, perquè tots parlen alhora. I només veiem un xaval alt, tímid, amb el coll ple de petits forats, potser de dentades, amb el coll ferit i roig.

Immediatament, ve la rialla. "Aquell, que et conte coses aquell, el que s'emporta un camió de gambes, ha, ha, ha, ha...!". Però aquell s'amaga entre braços i torsos i ja no el veig, quan el dels cabells llisos m'agafa pel braç, m'estira. "Apunta, apunta", torna a cridar. "El menjar no és gens sa; la carn, mig crua; els cigrons, *bueno*... No t'ho exagerem ni un pèl. I, damunt, tot és brut, fàsticós. És una merda i només diuen que és per nosaltres, però saps?, ens donen sols dos rotllos de paper higiènic al mes, dos rotllos per a 30 dies. Si, com a mínim, ens donaren més sabó, més lleixiu, un motxo, detergent, tot estaria millor. I els *xabols* serien una altra cosa. Ah! I per al dolor, només aspirines. T'has d'empassar quatre molls d'un lliit perquè et traguen d'ací. Mira, si no, aquell xaval. Es va tallar les venes i encara no ha pogut eixir. Ara, si vols, vés-te'n i que ho diga al funcionari, i ja veuràs què et contesta. I l'altre dia, un, per un bac a l'escala, un ull quasi perdut. Però no, no l'han deixat eixir". "Però és que no pensàveu que açò seria així?". "No, no ens pensàvem que seria tan horrible".

RAFA GIL

“La veritat és que han canviat molt poc les coses. El reglament ha canviat, però els funcionaris són els mateixos”.

cap reivindicació laboral ni conflictes econòmics”, com tampoc “cap actitud dubtosa enfront de l’empresa”. Treball bo, bonic i barat

‘Intramuros’. D’estructura radial, construïda en 1903, la darrera moda de l’època pel que fa a arquitectura i seguretat, el Centre d’Homes de València és preventiu, a diferència de les modernes presons de Fontcalent a Alacant o de Castelló, que són penals, llocs de compliment. Però això mai no es compleix. L’enorme volum de població reclusa i la falta de mitjans fan que aquesta presó, antiquada, freda i inhumana, aculla entre les seues 2.000 reixes interns de qualsevol grau i situació. I que, lluny de preparar una utòpica reinserció, només catapulte, per la via de l’embrutiment i l’animalitat d’uns tancaments intolerables, nous atracaments i reincidents.

Perquè, encara que la Direcció General d’Institucions Penitenciàries firmà oportunament les “Regles Mímines per al Tractament de Reclusos”, elaborades en el primer congrés de les Nacions Unides sobre la Prevenció del Delicte que es va celebrar a Ginebra el 1955, aquestes, en la vida quotidiana, quasi no existeixen. Començant per la regla mínima: el dret a la intimitat, al moviment, en la cel·la.

Per a 140 interns és la capacitat de la presó de Castelló de la Plana, 450

la de Fontcalent i 350 la de València. Però l’amuntegament és exagerat. Es pot mesurar per pams: 870 unitats per a les 350 cel·les i 24 més d’aïllament. Doble i meitat de la gent que hauria d’haver-hi. Encara que uns altres han estat pitjor: “Jo vaig estar a Barcelona amb nou en una mateixa cel·la”. “Jo vaig passar per Carabanchel amb onze més al *xabolo*”.

Intramuros és la revista penitenciària dels presos de la Model. Hi col·laboren, entre altres, el famós assassí misogin Landrú i el galant Tom Ripley, pseudònims de col·laboradors perpetus del paper. Una magnífica maqueta i impressió “que ens agradaria que fóra mensual”. “Però passa”, ens comenta Manuel Mateaure, mallorquí, veu pausada, bru, quasi mestís, amb un llarg bigot, ací per droga, “que de vegades ens falta el lletraset o les regles, o trames. I la Direcció General no ens dona ni un duro”.

Els ajuntaments i la Diputació són els únics que hi ajuden un poc. “I hi clavem totes les col·laboracions, encara que, fer-la, fer-la, la fem només entre set. Però les ganes de llegir-la –2.000 exemplars– són moltes, moltíssimes més. I fins ara no hem tingut cap problema, cap repressió contra la revista”.

En les seues planes, un esforç permanent per filtrar la cultura a un món per ell mateix aliè a tot això. Superant la dificultat d’un vertader zoològic. Amb

bromes: “Ets culpable? Descobreix tu mateix el teu grau de culpabilitat i criminalitat. Realitza el test del famós doctor Pistatxo”. I amb una llarga ressenya de llibres: Tom Sharpe, *Reunión tumultuosa* (un exemplar en la biblioteca de l’Escola); Llorenç Villalonga, *El misántropo*; Robert Graves, *Siete días en nueva Creta* (no n’hi ha cap exemplar a les biblioteques del Centre); Gore Vidal, *Juliano el Apóstata* (no n’hi ha exemplars, però per la primera galeria en circula un). O Patricia Highsmith, o Stephen King, o Carlos Castaneda.

En l’últim número, un dossier reproduït. Dels vells bons temps: el “Contra la cárcel”, d’aquell *Viejo Topo* on parlaven Oriol Martí i Francesc Simó, junt amb Pilar Viladegur, Luciano Rincón i Fernando Savater. I les opinions, ben clares, sobre el polèmic i expedientat jutge Forteza: “Quedarà en dubte si havia començat a furgar en el sempre esvarós terreny de les relacions entre sectors corruptes de la policia i la prostitució o si, simplement, ha actuat manipulat per persones interessades en la guerra que, pel control de la prostitució a València, sembla estar lliurant-se”.

O sobre el paper de la presó, sobre les seues tècniques: “Tenen mesures per a reduir a la submissió social els criminals covards, però només poden doblegar l’esperit d’homes valents convertits en criminals o enfortir-los fins a fer-los més durs que l’acer que els tanca. Els covards esdevenen miserables i *soplones*, els valents esdevenen cruels”, va escriure Mateaure, ací des del febrer del 84. Condicional a partir de maig, Primer permís per Falles: és a dir, ara.

“Sí, ens preocupa la culturització, la nostra i la de tots, i les lectures”, assenyala Miguel Cabello del Cid, 86 anys de condemna, “per estafa no comesa i altres coses”, la cara sense barba, castany, camiseta groga i estimadíssim, a l’igual que Manolo, pels companys i els col·legues: “Porte ací dos anys i mig i encara me’n queden 22 més per davant. N’he passat sis més en unes altres presons. De totes, aquesta és la pitjor”.

“Hi deu haver uns 3.000 llibres entre totes les biblioteques, però, per les mans dels interns, tot just si n’hi passen un centenar. Per part del Ministeri de Cultura hi ha una ajuda i un suport a les

nostres activitats culturals i esportives, i també des de la Diputació. El teatre ens el dirigeix Jaime Carvallo. No fa molt hem estrenat. Uns 200 universitaris van venir a veure'ns. El títol?: *Un dia a la presó*”.

La indefensió. “Me les conec totes, i el que fan ací no ho fan enlloc” diu, valent, sense por de la represàlia, Juan José Laguna, professor d'anglès del centre, ex-dirigent de la Copel: “No, ací no hi ha quasi cap benefici. I la promesa reforma penitenciària ni s'olora. Jo encara tinc una fitxa i un expedient com a ‘futur possible terrorista’ i, des d'aleshores, des de la Copel, no he deixat de ser perseguit. I tot perquè fa deu anys, en les nostres reivindicacions, vaig botar foc a la presó”.

Nou dies d'aïllament va patir Laguna “per denunciar una agressió i trencar el tabic nasal a l'agressor, a un que, amb una navalla a la mà, venia per mi”. “Clar –intervé un altre–, perquè el problema més gran que patim és el de la indefensió total. Ací, des de la revista, fem la majoria dels recursos, els comunicats, les fiances o les assistències als interns, en lloc dels advocats que no tenim. Però la indefensió és enorme perquè els funcionaris, de vegades, menteixen tant com volen. I si un funcionari vol dir que està borratxo, ho diu, i, vinga, vinga, a l'aïllament”.

Com a Luis Manzanares López, de la tercera galeria, el qual, “per desobeir les ordres amb cops repetits en la porta de la seua cel·la a altes hores de la nit”, segons l'informe del funcionari, la Junta de Règim i Administració de la presó va acordar, per unanimitat, condemnar-lo per “falta greu” a cinc dies d'aïllament, d'incomunicació total. Tot, a parer de Manzanares, en el seu recurs, perquè tenia un fort mal de queixals. “I com que no hi ha més manera de cridar el funcionari que picar a la porta, així ho vaig fer”. El càstig haurà de ser complert, igualment, per l'altre company de la cel·la, que no hi tenia res a veure perquè dormia.

El d'ulleres redones i barba noucentista parla monotònicament, sempre amb un fons d'anàlisi. Marxista –ens diu–, amb unes taques roges sobre la pell, compleix ací, de moment, una pena pels seus 18 *palos*, 18 atracaments per l'heroïna. Hi estava enganxat i ara

RAFA GIL

Els menors de la tercera galeria de la presó.

alguna volta aconsegueix picar-se. Vol parlar de la sida.

“Perquè ací la sida existeix, i ho callen, ho amaguen. I, als ionquis, no se'ls fa anàlisis HTLV 3. Quasi no hi ha homosexualitat, però hi ha un fum de gent en contacte amb el virus”. El 64 per cent dels heroïnòmans ingressats en la presó van donar balanç positiu davant una prova sobre l'anticòs portador de la síndrome, segons una informació que aparegué en un diari local. La prova, però, tal com van denunciar els interns, “només va ser feta als funcionaris, al personal d'infermeria i als transvestits, però, que sabérem nosaltres, a cap persona més del cens penitenciari”.

“A ells els preocupa això, el fet que en una galeria s'haja de servir quatre xeringues, el morbo. Però no, científicament parlant, no els interessa res. Perquè no hi ha cap revisió de la gent. Ni tan sols saben el nombre exacte de ionquis que hi ha dins. I això que ho sabrien només repartint xeringues”. “Recentment –afegeix– hem tingut ací dos casos de sida silenciats. Un que se'n va anar a l'Hospital Penitenciari de Madrid i un altre que va seguir ací i que, oficialment, en la seua fitxa no apareix la sida”.

Reinserció? Aquesta és una societat amb molts tipus de gent, com en el carrer. Un immens quarter fora del món en

què, entre 1980 i 1985, es van ingerir més de mig miler d'objectes punxants. I on, l'any passat, es van produir més de 200 autolesions. Les cel·les de càstig, sense llum, s'utilitzaven fins fa molt poc. José Antonio García Acién, de 18 anys, no ho va resistir i es va suïcidar quan només li faltaven 28 dies per deixar el *maco*. Al primer dia d'estar al *xabolo*.

Però res no va ser tant terrible com la tardor del 84. Juan Sacedón Pérez, penjat de la finestra de la seua cel·la. Santiago Valdenabros Romanos, cosit a punyalades per no haver aconseguit el xut que li van encomanar en eixir de permís. José Sánchez Martí, mort per no haver-li pagat 500 pessetes a un *quie* o *xulo* mafiós. Gabriel Borja, per... Un trimestre amb tres homicidis, dos suïcidis, més d'un centenar de presos amb lesions, baralles, motins. Fins el passat gener, que, sota els efectes de la síndrome d'abstinència i després d'haver sol·licitat repetidament l'atenció d'un psiquiatre, José García es llançava des del segon pis de la quarta galeria.

Es fa, doncs, difícil que algú crega en reinsercions. Ni tan sols els funcionaris. Així ho revelà una enquesta. Només el 2,5 per cent creien en la possibilitat de tal reinserció, mentre un 97,5 considerava que no és possible. En tot cas, els presos recelen del que puguen opinar els *boquerones*. Perquè els funcionaris volen demostrar que hi ha perillositat, que hi ha risc, de cara a un sobresou. 37 joves funcionaris hi han entrat recentment, però, segons l'experiència dels reclusos, “poden ser moderns o *progres*, però és difícil que es mantinguen. Els antics els contagiaran de seguida. No sabem, per exemple, com CCOO pot prestar les sigles a funcionaris que reiteradament hem qualificat de feixistes i perillosos. O com UGT pot afiliar el cap de servei, un fatxa a la dreta d'AP”. “La veritat és que han canviat molt poc les coses. El reglament ha canviat, però els funcionaris són els mateixos. Igual com l'administració i la direcció”.

A punt de tornar al carrer, ens torna a la memòria un comentari, a cau d'orella, dit en una galeria, per un dels homes que es passen el dia vigilant: “No sé com aquesta presó no és més conflictiva”.